

TEMESI FERENC

49/49

(RÉSZLET)

Hova vihette egy múlt századi gimnazista a babáját, ha nem akart a szülők felügyelete alatt lenni? Max sétálni. De ha rossz az idő? Moziba. Porlódon három mozi működött akkoriban. A külvárosi mozikba nem vihette az ember a nőjét. Ott fel kellett kapni a lábakat, ha pocok futott végig a sorok között. Ilonáék a belvárosban laktak, de Márk is mindennap megfordult ott a gimiben, amely a Lenin körút végén állt. Különben is, Márkéék házatól tíz perc sétára volt a főtér. A mozik meg fél, egy és másfél sarokra Ilonáék lakásától. Milyen kis területen mozogtak, egy százhuszszes, magát nagyvárosnak tudó középvárosban.

A műsor benne volt a Helyi Hírlapban, amelyre akkoriban előfizettek az értelmesebb emberek, elsősorban a helyi hírek, születések, halálok, házasságkötések, na meg az apróhirdetések miatt.

Vékony alakra menyasszonyi ruhacsipke eladó. Ugyanitt hízott disznó.

Hároméves csikók és fenyőfarönkök eladók. Új Garázda Termelő Szövetkezet

Keresem azt a személyt, aki 13-án pénteken a tápéi töltésen táskarádióm felvette megőrzés céljából, jutalom ellenében keressen meg. Veres Remény. Tündér u. 19.

TOXA légyirtó zászlot (a Dr. Virág féle szabadalom szerint) felújít és készít rövid határidőre Lele Etele.

Pusztamérgesi óbor termelői áron 25 litertől eladó. Vinkó Lőre, Vasas Szent Péter u. 1.

Özvegy kisiparos 75 éves, házasság céljából megismerkedne független nővel az ipar áthelyezése végett. "Raktárral rendelkezők előnyben" jelígre

Rövid hírek:

Tápé-Tömörkény 2:0 járási labdarúgó kupadöntő. A mérkőzést Kisteleken játszották. Kiállítva: Ördög és Angyal.

Magyar íróküldöttség utazott New Yorkba. A szombatra virradó éjjel megérkezett New Yorkba a Magyar Pen Club küldöttsége, amely részt vesz a Nemzetközi Pen Club 35. Kongresszusán. Az íródelegáció tagjai Illyés Gyula, Kossuth-díjas költő, Boldizsár Iván író a Magyar Pen Club alelnökei, valamint Weöres Sándor és Károlyi Amy költők.

Mától érvényesek az új árak. Egyes állati eredetű élelmiszerek ára emelkedik. A sertészsír és a szalonna ára csökken.

Meghalt Kodály Zoltán zeneszerző.

Sima szovjet leszállás a Holdon. A Luna megkezdte televíziós adásait a Holdról.

140 kilós harcsát fogott Király Imre, úri szabó.

Na és: a moziműsor.

Szabadság: Sivatagi 13-ak. Szovjet filmfelújítás 6 és 8 órakor

Fáklya: A múmia közbeszól. Magyar bűnügyi filmparódia 2, 4, 6 és 8 órakor

Vörös Csillag. Egy ember az örökkévalóságnak. Színes szélesvásznú angol film. Negyed 6 és 8 órakor.

Nem kellett sokat töprengeni. A színes, szélesvásznú filmeket 1967-től kezdték (tudták) vetíteni szép hazánkban, Biztos a negyed 6-os előadást választottam, mert Illnek 9-re otthon volt a helye. Azt nem tudtam, hogy két órás a film.

A szélesvásznú azt jelenti, hogy kétszer olyan rossz?, kérdezte évvédve Ill, de per-sze örült. A jegyet egy nappal előtte megvettem a 10 forintos zsebpénzemből. Ott vártam rá a Vörös Csillag mozi előtt, ténfergő kamaszok, nyugtalan nyugdíjasok, táppénzcsalók és más kóbor lelkek közt a sarki szélben, a farmerkék ég alatt.

És fénybe fordulnak az áh-hárnyak, mert már a karjaimban lá-hát-lak, nyüszítet-te a slágert egy spenóztöld táskarádió.

Megnéztem a kiragasztott fényképeket a filmből. Vettem egy kispohár tányé-ricát, ami a napraforgómag porlódi neve volt. Az árus a zsebedbe öntötte. Ill nem szerette, magában proli dolognak tartotta. De hát a cigit se szerette. A nők dolga a tőrés volt akkoriban, kedveseim. Rágyújtottam egy Symphoniára. Azelőtt Harmóni-át szívtam. Zeneileg nagyon művelt voltam. Soha nem jutott eszembe, vajon milyen ízű lehet a csókom két kisfröccs és a hozzátartozó cigi után. Tizenhét évesen nem foglalkozik ilyesmivel az ember. Előttem állt az élet meg a hebegős Jóska, aki épp meghozta a híradó filmtekercsét a Fáklyából.

Ha-ha-hat Oscar-di-dí-jat nyert, mondta a plakátra mutatva. Ha-ha-ha-hatot. Fő-fő-liratos. Ko-ko-korhatár nélkül. Bezzeg a Csa-csa-csa! A Csapajev. Az film vót!

Ő volt a legbefolyásosabb filmkritikus Porlódon.

A zöld táskarádióból most szólt, hogy: Mi lesz velem, oly nagy a világ, te szeress legalább...

Néztem a Széchenyi teret körbe fogó, térdig se érő bronzkorlátot, amelynek mészköögömbjein gyerekkoromban álltam is. Megvolt még. Még nem kívánta meg és bonttatta le valamilyen jó elvtárs. Az enyhén paprika illatú fuvallatban, feltűnt Ill felborzolt, vöröslő kontya a sarkon. Megcsókoltuk egymást, de röviden. Nem szeret-tünk mások előtt műsorozni.

Hová szól, kérdezte, mikor elővettem a jegyet.

Odaföltre már tegnap se volt. Utolsó sor széle.

A való világ a tökmagpáholynak hívott első sori, vasárnap délelőtti, kétforintos matinéjegytről a kamaszkori, utolsó sori smárolásig tartott. De ez nem igaz. Az élet

olyan, mint egy mozi, ahová későn ülsz be, aztán megpróbálsz kitalálni a cselekményt. Mint magadat.

Ritkán történt meg, hogy nem szinkronizáltak egy filmet, de ez ilyen volt. Ki tud idegen nyelveket e honban? Az orosz négy évtizeden át kötelező volt, mégse tudott senki négy szónál többet. Nyikamu nyé hőcsetszjá.¹

Megnéztük a filmhíradót, amely győzelmeinkről számolt be, itthon és a világon, na meg hogy a gonosz kapitalisták verik a négereket Amerikában. Fekete-fehér volt, de nekem tetszett. Jobb volt, mint sok magyar film. Amikor felgyúltak a lámpák, a párok kissé széjjel húzódtak. Volt még illem meg ilyen kacat dolgok. Aztán jött a hosszú sötét. A nagyon hangos filmek világában éltünk, háromdimenziós szagosfilm még nem volt. Ha csak csókolózni akartál, a sötét a célnak megfelelt, csak túl hangosan beszéltek.

A Man for All Seasons. Már a cím is tetszett. Valamiért jobban szerettem akármit angolul, mint magyarul. A feliratozás, na meg Paul Scofield, Orson Welles megajándékozott az angol megértésének akkor még ritka örömeivel. Illre mindez nem volt érvényes: ő heti két órában NEM tanult meg angolul. A film Thomas More (Mórus Tamás) utópikus meg nem alkuvásáról szól, amelyet királyával, VIII. Henrikkel szemben is fenntartott. Karrierjének csúcspontján (kancellár volt, afféle főminiszter) ez az ember visszavonult a közszereplésektől, és végső soron engedte, hogy le tartóztassák, börtönbe zárják, végül kivégezzék. Mindezt azért, mert – katolikus hitéhez hűen – nem esküdött meg arra, hogy Henrik az "Angliai Egyház legfőbb feje" legyen. Ami abból eredt, hogy nem fogadta el Henrik Boleyn Annával kötött házasságát, miután elvált Katalintól. Végül is Mórus egy gyöngye embere, Rich elárulja őt, és úgy belejön az árulásba, hogy ő lesz Henrik kancellárja.

Közben csókolóztunk is a pénzünkért. De csak egy sóhajnyit. Mert mindkettőnket megfogott a film.

Mé' nem beszé'sz magyarul', baszod!, kiáltotta be egy lassan se olvasó bunkó, film közben.

Rácsapott a röhögés. Helyben voltunk, Porlódon. Ufók, vámpírok még nem voltak a filmben. A kólát se ismertük még. De a balgaságot, azt igen.

„Sir Richard Rich became the chancellor of England and died in his bed.”²

Bamm! Ez volt az utolsó mondat. Mintha egy doronggal fejbe vágta volna. Akkoriban a moziból csak az élményt lehetett hazavinni.

Szédülten kísértem hazáig Illt, és gyorsan búcsúztam.

That wasn't painful, was it?³, kérdezi Richard Rich-et az őt besúgásra rávevő Cromwell, aki később szintén fejvesztve távozott a történetből. Nem tudtam, hogy – barátok képében – apámhoz, azaz a házunkba is besúgók járnak. Mert ő nem lett besúgó, hát besúgták. Majd úgy fél évszázad múltán értesülök róla, titkosan körmölt

¹ Senkinek se akarószik.

² Sir Richard Rich Anglia lordkancellárja lett, és ágyban halt meg.

³ Nem fájt, ugye?

jelentések százából. Az, hogy az iskolásokat ugyan ebbe a moziba terelték világnézetű nevelés címén, külön rekeszben volt az agyamban. Jó bulinak, lógásnak fogtam fel az iskolából. Hogy a Szabad Európa Rádió munkatársai egytől-egyig háborús, vagy köztörvényes bűnözők – nem hittem el a filmet. De amikor “Vádoljuk az imperializmust” címen gyűlöletórán vettünk részt, én is gyűlöltem az amikat a vietnámi háború miatt. Mint aztán később ők is magukat. A hazánkban ideiglenesen már húsz hosszú éve állomásozó ruszkikat nemigen láttuk az utcán. Ha meg láttuk, elfordítottuk a fejünket, és elfelejtettük. Felejteni: ötvenhat óta ez volt dolgunk, és mi nagyon belejöttünk. Szívünkben tudtuk: forradalom volt.

Amíg megy a filmed, még el vagy valahogy a félsötétben, de egyszer jön a VÉGE felirat.

*

Porlódra, ketten. Tatam-titim. Tatam-tim. Zakatolt hazafelé a gyorsvonat. A ceglédi állomáson, ahogy elhaladtunk a már csak szoborként szolgáló, a saját, régi kormánál feketébb gőzmozdony mellett, azt mondtam Illnek:

Tudod, ha most jobbra nézel, arra, ott a nyírek és a nyárfák mögött, van a temető. Nem látod, de ott volt Kati eltemetve.

Egyik nő se szereti, ha régi szerelmedről beszélsz neki, de Illnek még friss volt a vágás, a saját fájdalma. Másfél éve zuhant le legnagyobb, norvég szerelme a hegyről. Északi a viharos tengeren, az életben, a zord ormok között, mindig a határait feszegette. Talán ő volt az utolsó viking.

Még mindig fáj, kérdezte Ill, akinek már frufruja volt, és a régít idéző hosszabb, bronzvörös haja.

Negyven éve özvegy vagyok, mondtam, és elővettem egy szalámis-tojásos-uborkás kiflit. A nejlonnal mindig meg kellett küzdenem, a fogammal téptem el. Ill doktornő nem rajongott az ilyesféle gyorsembereknek készülő gyorskajáért, de nem szólt. Nézte álmodozva a pusztát. Odabenn, magában: meztelen, hegyes hegyek, harsogó tenger és fél életig tartó sötétség. Az ő északi életének díszletei.

Közben azért megházasodtál, és neveltél két gyereket, mondta, Ő is buborék nélküli vizet ivott. Nem rajongott a sörért. Az a barna szempár, huncutkásan csilámlott, mint régen.

Akárcsak te. De özvegységem huszonhárom éves korom óta tart. A szemüvegem lencsáját beragyogta a későnyári nap, zavart az olvasásban, de jó volt, hogy van, és hunyorogtat.

Takargattuk ugyan, de kissé meg voltunk hatódva önmagunktól. Minden kattánással közelebb értünk ifjúságunk színháza, szülővárosunk felé a kitorölhetetlen vonatszágban. Valóság ez? Lehet ezt? Nem mondtuk ki, de hitetlenkedve vártuk, mi fog velünk történni ebben a két napban. Fog-e valami történni velünk egyáltalán.

Már közel jártunk, amikor kimutattam a vonatablakon (Ne pas se pencher en dehors!⁴):

Látod ott azt a bakterházat? A mögött volt a nagyapám szőleje.

Nem a villamost választottuk, taxiba ültünk a porlói állomáson.

Pedig a villamos stílushűbb lett volna. De tán úgy voltunk vele: a túl sok nosztalgia veszélyes lehet ránk nézve. Nagyon is merészen kanyarodtunk vissza fiatalságunkhoz. *Ritornero, in ginocchio da te.*⁵

Semmit se szóltunk a városba menet. Csak az úticélt mondtam a sofőrnek, és nem őztem, nemcsak Ill miatt, akivel sose tettük volt, de mert kevert lett a beszéd idehaza azóta. Az út a gimnáziumunk díszterme alatt vezetett a Dóm hotelbe. Nem akartam anyukámnál aludni Illel. Majd eljön még az ideje. És mi van, ha nem? Meg se fordult a fejemben. Ill édesanyja Budán élt, de hisz onnan is származott, és vagy ötlet fiatalabb volt kilencven már elmúlt anyácskámnál.

A szálloda kellemes meglepetés volt, kétszáz méterre a Dóm tértől, ahonnét a zenélő óra „Porlód híros város” kezdetű népdalszignálja hallatszott, vagyis egész óra volt, amikor becsekkoltunk. Meghitt panzióknak tűnt nekem a hotel.

Te nem tudod, hogy én visszajöttem befejezni az orvosegyetemem, mondta Ill, és kibámult az az ablakon. Bement a fürdőszobába,

De, ennyit tudtam összesen, mondtam kicsomagolás közben. De hogy mikor?!

Én már kislányos anyuka voltam, de Norvégiába szökött – úgy mondták, disszidált – burzsuj. Külföldre menni férjhez ritkaság volt. Nem is nem vették föl a lányomat az óvodába. Képzelheted.

Ne foglalja el az egyszerű dolgozók gyerekeinek helyét, világos.

Hát azt az időt nem kívánom senkinek. Ami a diplomáig tartott. És ezt itthon csináltam végig.

Bekapcsoltam a tévét, valami zenét kerestem, de ki is kapcsoltam mindjárt.

Én még itthon voltam? Nem lehet... Ez Kati halála után történhetett, akkor én már Pesten küszködtem.

A lányom játszott, sírt, evett, vagy aludt – én tanultam és tanultam. Ill belehupant az egyik sajtósínű fotelba.

Hej, ifjúság édes madara!, mondtam. Milyen sokat kibír fiatalon az ember.

Az igaz. Tudod, mitől féltem a legjobban?

Nem én.

Hogy találkozom veled.

A tisztálkodó szereimet pakoltam ki, a fürdőszobából szóltam vissza:

Semmi értelme nem lett volna. Én beteg ember voltam, míg a későbbi feleségemmel nem találkoztam.

De mégis láttalak egyszer a Hősök Kapujánál. Ill most odalépett hozzám, és átölelt. Én hülye.

⁴ Kihajolni tilos!

⁵ Térden térek vissza hozzád.

Hősködtem?

Barátokkal beszélgettél, nem vehettél észre. Én meg úgy döntöttem, hogy nem kockáztatom a diplomám. Márkot lezártuk már egyszer. Nem szólítottalak meg, és eltűntem.

A hotelből egyenesen a Tiszához mentünk a Somogyi utcán. Ha otthon vagy valahol, nem kell tudnod az utcaneveket. Csak mész. A hét emeletes, kék kerámia burkolta, a bronz plasztikájáról elnevezett Sellő ház – mint mindent, ami kamasz szerelemünk után épült – idegen maradt. A pisilős kis szökőkút előtte.

Rákönyököltem a mellvédre, Ill is, és sokáig némán néztük a folyót. A szőke Tisza szürke volt persze, de mi tudtuk, ha nyáron a víz alatt kinyitod a szemed, akkor sárga a homoktól. Rágyújtottam, a folyóparti szél belekapott a füstbe.

Te elhiszed ezt az egészset?, kérdezte Ill a mámorító Tisza-illatban. A levegő fényes íze.

Én már azt se hiszem, amit látok.

Elindultunk, kéz a kézben, mint régen. Ill persze a jobbomon, illem szerint. Ez utóbbi az, ami már nem létezik. Sokkal lassabban mentünk, mint azokon a reggeleken iskolába. Ballag már a vén diák.

A Tisza-parton mit keresek?, mondtam félhangosan.

Tudod te azt. Ill megszorította a kezemet.

A Tömörkény utca sarkán, a gimnázium melletti kolesznál megállt.

Emlékszel?

Pont ettől féltem: nem tudtam, mire kell emlékezni. Nem szóltam semmit.

Hát itt harapott meg a kutya!

Milyen kutya?

Hát az a farkas. Nem emlékszel?

Negyven év ezt a jelenetet nyom nélkül kitörölte. Néztem csak a klinker téglás falat, az ablakok ragyogását. A párkányon galambok búgtak, burukkoltak, egy nyitott ablakból sánta zongoraszó. Egy kezdő klimpírozott.

Rémlik valami, mondtam, de nem emlékeztem semmire.

Egy reggel, iskolába menet, mint legtöbbször, erre jöttünk. És akkor nekem ugrott az a kutya.

Nem féltél? Mert a kutyák a félelemverejték szagára támadnak.

Miért féltem volna? Együtt voltunk. Ill emléktől kipirult arca.

És aztán mi lett? Farmerdzsekim zsebében elengedtem az öngyújtót.

Bementünk a szomszédos rendelőintézetbe, ahol biztos, ami biztos, beoltottak veszettség ellen. Na, az injekció, az fájt.

Megpusztítottam Ill jobb karján a halványnál is halványabb seb helyét.

Az OTI-ban, persze.

És mentünk, és mentük a vadító Tisza illatban, az ismerős, csak megnagyobbított fák alatt, a szellőtől cirógatva.

Ez nem lehet igaz, mondtam magamban. Mintha filmen láttam volna kettőnket. Ilyet nem ad a sors, főleg nem negyven év után. Be kéne keretezni a pillanatot. Eszünkbe nem jutott, hogy fényképezkedjünk.

De a sarkon, a Tisza Lajos körút végén, rám köszönt egy koros férfiú. Nem ismerem föl, de visszaköszöntem. Valóság ez, nem álom.

A gimnázium régi B épülete előtt megálltunk. Pár lépcső, de a zár nem engedett. Az épületnek vörösesbarna volt a fala, mint régen.

Tétován átmentünk túloldalra, elandalogtunk a Hősök kapujáig. Lassítottuk a jelen időt.

A gimnázium egyik kapuját se találtuk nyitva. A neve még Ságvári volt, de már restaurálták. A boltívekre festett freskóit az Ítélező Krisztussal, angyalokkal, a fakeresztes sír felé menetelő honvédekkel, huszárohammal, Horthyval. A mi időnkben cementes habarccsal volt bevakolva. A régi bejárat a Boldogasszony sugárút felől (április 4-ről szóljon az ének) már nem volt használatos. A Szentháromság utca felőlivel talán Hunyadi János tudott volna mit kezdeni, ha nála van a buzogánya.

Nyomkodtam a kilincset, de hiába.

